

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Niet afgeschermd, maar ook (nog) niet onder druk

De vrees dat de middengroepen economisch nadeel zullen ondervinden als gevolg van globalisering, is vooralsnog niet terecht. Zowel van verminderde werkzekerheid als van een verslechterende inkomenspositie is in Nederland geen sprake. Hoewel de relatieve inkomenspositie door toename van buitenlandse directe investeringen onder druk kan komen te staan, zetten de voordelen van handelsoopenheid voor de middenklasse en specifieke kenmerken van de Nederlandse arbeidsmarkt juist een rem op groeiende inkomensverschillen.

door Jan Derk Brilman

Beleidsadviseur ministerie van Financiën, Directie Algemene Financiële en Economische Politiek.

VAN DE NEDERLANDERS ZIET 38 PROCENT de globalisering als een bedreiging voor banen en bedrijven.¹ Hoewel we beter scoren dan veel andere landen en 58 procent van de bevolking nog steeds denkt dat globalisering juist goede mogelijkheden biedt, geeft dit aan dat de zorgen over globalisering bij een grote groep Nederlanders leven. Waar komt deze vrees vandaan?

* * *

Globalisering is niet nieuw. Volgens Findlay en O'Rourke² zijn er in het tweede millennium drie belangrijke initiatoren van globalisering te onderscheiden. De eerste was het gevolg van de *Pax Mongolica* die zorgde voor een gemeenschappelijke markt van West-Europa tot aan de Japanse Zee. De tweede kwam voort uit de Europese ontdekkingsreizen en de derde ontstond als gevolg van de industriële revolutie. Veel economen knippen de globalisering vanaf de negentiende eeuw weer in tweeën, met een eerste

hoogtepunt — met name tot uiting komend in meer handel en immigratie — vlak voor de Eerste Wereldoorlog en een tweede opgang sinds de jaren zestig, waarin met name het belang van financiële stromen sterk is toegenomen.³ Veel economen verwachtten dat globalisering in de geïndustrialiseerde wereld vooral nadelen zou hebben voor lage inkomens.⁴ Door de toegenomen integratie met minder ontwikkelde landen zou het aanbod van laaggeschoolde arbeidskrachten toenemen. Dit extra aanbod zou de lonen van laagopgeleiden moeten doen dalen, of — wanneer instituties, zoals het minimumloon, dit voorkomen — de werkloosheid doen stijgen.

Sommige economen claimen dat verbreding en verdieping van de globalisering met name de middengroepen treft

Mensen met een middelbare opleiding zouden weinig last hebben van de globalisering. De concurrentie voor hen bleef beperkt, omdat het relatieve aanbod van middelbaar opgeleiden in de ontwikkelingslanden erg laag was en zij vaker beroepen in de dienstensector beoefenden, die moeilijker verhandelbaar zouden zijn. Uiteraard profiteerden zij

wel van de goedkopere producten als gevolg van globalisering. Zo heeft de goedkope import uit China in de periode 2001-2005 ervoor gezorgd dat consumenten naar schatting gemiddeld € 300 per jaar goedkoper uit zijn.⁵ Per saldo zou de middenklasse dus tot de winnaars van de globalisering behoren.

* * *

De laatste jaren is globalisering echter aan het veranderen. De SER spreekt in dit verband van verdieping en verbreding.⁶ De verbreding ontstaat doordat sinds de jaren tachtig ook China, India en veel voormalige communistische staten zich zijn gaan openstellen. Het opleidingsniveau in de laatste groep landen is relatief hoog en in India en China vindt een inhaalslag plaats. De verdieping ontstaat doordat de kapitaalmobiliteit steeds verder toeneemt en het opknippen van bedrijfsprocessen door technologische ontwikkelingen gemakkelijker wordt. De handel bestaat steeds meer uit intermediaire goederen in plaats van finale goederen. Potentieel van nog groter belang is wat de Princeton-econoom Blinder⁷ *the next industrial revolution* noemt. De toegenomen communicatiemogelijkheden leiden steeds meer tot verhandeling van fysieke producten, maar ook tot uitbesteding van diensten buiten de landsgrenzen. Volgens sommige economen⁸ zullen met name de middengroepen hiervan de dupe worden. De diensten die de hoogst opgeleiden verlenen, zouden te complex zijn om uit te besteden, terwijl de diensten die laaggeschoolden (loodgieter, vuilnisman) leveren, vaak een fysieke aanwezigheid vereisen.

A priori is er dus geen reden om aan te nemen dat de middengroepen nog afgeschermd zijn van de arbeidsmarkteffecten van globalisering — voor zover dat ooit het geval is geweest. Maar hiermee is nog geen antwoord gegeven op de vraag in hoeverre zij feitelijk bedreigd worden. Hieronder wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de banen en inkomens van de middenklasse door globalisering onder druk staan. Beperkende factor daarbij is dat veel onderzoek de middenklasse er niet als specifieke groep uitlicht. Omdat algemene trends uiteraard ook van belang zijn voor de middenklasse, zullen deze ook worden toegelicht. Waar mogelijk wordt specifiek op de middenklasse ingegaan.

WERKZEKERHEID ONDER DRUK?

De angst voor het verliezen van banen als gevolg van de globalisering lijkt zich op dit moment vooral te richten op het fenomeen *offshoring*. Onderzoekers van de OESO⁹ hebben in kaart gebracht welke beroepen in potentie uitbestede zouden kunnen worden aan het buitenland. Het gaat dan om beroepen met een hoge IT-intensiteit, waarvan het product via internet kan worden ‘vervoerd’. Bovendien moeten de diensten gemakkelijk codificeerbaar zijn en weinig persoonlijke communicatie vereisen om uitvoering op afstand mogelijk te maken. Volgens deze criteria is in Nederland circa 20 procent van de banen potentieel uitbestedbaar aan het buitenland.

Het is onduidelijk in hoeverre vooral middelbare beroepen slachtoffer zijn van uitbesteding. Een indicatie komt uit een studie naar de situatie in Zweden.¹⁰ Deze laat zien dat feitelijke *offshoring* met name de vraag naar middelbaar opgeleide werknemers verlaagt. Dit is alleen het geval bij uitbesteding aan minder ontwikkelde landen (vooral Oost-Europa).

Maar hoe groot is het probleem van *offshoring*? Om nog eens op de Zweedse studie te wijzen: de *offshoring* in de onderzochte periode (1995-2000) leidde tot een geschatte afname in de vraag naar middelbaar opgeleiden met minder dan 7000 personen. Op een totale beroepsbevolking van ongeveer 4,8 miljoen is dit een zeer klein aantal.

Volgens het *European Monitoring Centre on Change* is slechts 5 procent van alle verloren banen in de EU het gevolg van *offshoring*. Reorganisaties en faillissementen zijn van veel groter belang met respectievelijk 75 en 14 procent. Uit studies naar het effect van *offshoring* in Nederland blijkt dat baanverlies als gevolg van *offshoring* ongeveer 1 tot 3 procent van het totale baanverlies per jaar uitmaakt.¹¹ In veel OESO-landen neemt het aantal mensen dat in een potentieel uitbestedbaar beroep werkt, zelfs toe in plaats van af.¹² Een toename kan zeker samen gaan met per saldo *offshoring* — zolang de totale vraag maar voldoende toeneemt — maar kan er ook op wijzen

dat er per saldo meer *offshoring* naar dat land plaatsvindt dan andersom. Deze *inshoring* biedt juist kansen, ook voor de middenklasse. Dat een netto positief effect van uitbesteding op de werkgelegenheid niet alleen is voorbehouden aan opkomende landen, is gebleken in Denemarken.¹³

Het risico op werkloosheid in het algemeen is in Nederland de laatste jaren fors gedaald. Dit is vooral het gevolg van een lagere werkloosheid onder lager opgeleiden. Maar er is zeker geen sprake van een trendmatige oploep onder middelbaar opgeleiden. De werkloosheid onder middelbaar opgeleiden blijkt bovendien, althans sinds begin jaren tachtig, goed in de pas te lopen met die van hoger opgeleiden.¹⁴

Maar zelfs als het aantal banen per saldo niet vermindert door globalisering, kan nog steeds de onzekerheid toenemen wanneer men vaker van baan moet veranderen. Globalisering kan op ten minste twee manieren de baanonzekerheid voor werknemers vergroten. Ten eerste kunnen toegenomen handels- en financiële stromen de macro-economische stabiliteit beïnvloeden. Er is tot nu toe echter weinig overtuigend bewijs dat globalisering in ontwikkelde landen tot meer variabiliteit en dus onzekerheid leidt op macroniveau.¹⁵ Het is echter mogelijk dat globalisering geen direct effect heeft op de variabiliteit van macro-economische variabelen, maar dat er onder de oppervlakte voor werknemers wel degelijk een invloed van globalisering is op de baanonzekerheid. Een tweede manier waarop globalisering effect kan hebben, is namelijk via een verhoging van het tempo waarin banen ontstaan en verdwijnen. Een belangrijk element van de huidige globalisering is het toenemende belang van multinationals.¹⁶ Er is goede reden om aan te nemen dat multinationals sterker reageren op veranderende omstandigheden bij de vraag naar werknemers. Doordat zij multinationalaal opereren is het makkelijker om tussen Nederlandse en buitenlandse werknemers te switchen. Britse fabrieken in handen van Britse multinationals of in buitenlandse handen, reageren inderdaad sterker op veranderende omstandigheden dan fabrieken in handen van binnenlandse niet-multinationals en die worden bovendien sneller gesloten. Soortgelijke effecten zijn gevonden in Ierland en de VS.¹⁷ Ook werknemers lijken zich het belang van buitenlandse concurrentie te realiseren. Britse werknemers in sectoren met veel buitenlandse directe investeringen, ervaren minder baanonzekerheid. Ook hierbij is in de VS een soortgelijke uitkomst gevonden: werknemers in sectoren of beroepen die potentieel veel aan *offshoring* bloot staan, verkeren in grotere baanonzekerheid.¹⁸ Nadeel van deze onderzoeken is dat zij gedaan zijn in Angelsaksische landen. Er is onderzoek dat aantoont dat landen met flexibele arbeidsmarkten zich specialiseren in producten die ook flinke schommelingen in het bedrijfsresultaat van de ondernemingen met zich meebrengen.¹⁹ Dit kan ook betekenen dat juist

buitenlandse investeerders in Angelsaksische landen op zoek zijn naar deze flexibiliteit. Met andere woorden; mogelijk trekt Nederland, met een minder flexibele arbeidsmarkt, een ander type buitenlandse investeerder, waardoor de effecten hier anders komen te liggen.

Per saldo kan gesteld worden dat het hierboven besproken bewijs aangeeft dat ook de arbeidsmarktpositie van de middenklasse gevolgen van globalisering ondervindt. Tegelijkertijd moet gesteld worden dat de werkzekerheid van de Nederlandse middenklasse niet sterk onder druk staat en dat het nog de vraag is in hoeverre de toegenomen baanonzekerheid door globalisering in Angelsaksische landen, van toepassing is op de Nederlandse situatie.²⁰ Ook is het mogelijk dat er wel degelijk druk is gekomen op de middenklassenbanen, maar dat dit niet wordt vertaald in minder werkgelegenheid, maar opgelost via dalende lonen. De werkgelegenheid blijft in stand doordat mensen bereid zijn een stapje achteruit te doen in inkomen. Dit zou tot uiting moeten komen in inkomensongelijkheidcijfers. Hier gaan we in de volgende paragraaf op in.

INKOMENS VAN DE MIDDENKLASSE ONDER DRUK?

Veel onderzoek naar het effect van globalisering op inkomensongelijkheid richt zich op algemene ongelijkheidsmaatstaven zoals de Gini-coëfficiënt. Het weinige specifieke onderzoek naar het effect van globalisering op de middelste inkomensgroepen, is deels tegenstrijdig en laat daarnaast zien dat het effect van globalisering afhangt van de wijze waarop globalisering zich manifesteert.

Onderzoek van de Europese Commissie²¹ wijst uit dat meer globalisering (gemeten als export + import gedeeld door BBP) in een groep van elf Europese landen samenhangt met een afname van het deel van het nationale inkomen dat ten goede komt aan middelbaar geschoolden. Er was geen significant effect op het aandeel van laag- of hooggeschoolden. Dit lijkt een indicatie voor het onder druk staan van de middengroepen als gevolg van globalisering. Maar het aandeel in het BBP van een groep zegt natuurlijk niets over de individuele inkomens. Zo is het mogelijk dat de lonen van laagopgeleiden door globalisering dalen, maar dat er tegelijkertijd ook meer uren gemaakt worden (bijvoorbeeld doordat het door de loondaling aantrekkelijker wordt om laagopgeleiden aan te nemen) en zodoende het groepsaandeel gelijk blijft. De econoom Milanovic²² van de Wereldbank vindt dat meer handel (import + export ten opzichte van BBP) in ontwikkelde landen (gemiddeld inkomen boven ongeveer \$ 5000 tot \$ 7000) leidt tot een hoger individueel inkomen van de lage en middeninkomens (deciel 1 t/m 8) ten opzichte van de topverdieners in de bovenste twee decielen.

Onderzoek van het IMF²³ vindt ook dat het inkomensaandeel van de eerste vier quintielen positief samenhangt met handelsopenheid (en dus het aandeel van de top 20 procent negatief).²⁴ Naast het feit dat hier naar individuele inkomens wordt gekeken, kunnen verschillen met de uitkomst van de Europese Commissie natuurlijk worden veroorzaakt doordat naar een andere periode en een andere groep landen is gekeken. Nog belangrijker is mogelijk dat IMF en Wereldbank kijken naar de middeninkomens, terwijl de Europese Commissie indeelt naar opleidingsniveau.

Milanovic vindt geen significant effect van financiële openheid (gemeten aan de hand van buitenlandse directe investeringen; FDI) op de inkomens aandelen. Het IMF-onderzoek vindt echter dat zowel ingaande als uitgaande FDI het inkomensaandeel van de middeninkomens (middelste quintielen) significant verkleint. Het is overigens niet helder wat het verschil tussen FDI en handelsopenheid veroorzaakt. Volgens het IMF kan het positieve effect van handel ontstaan doordat werknemers worden verdreven uit laagbetaalde banen in de industriële sector naar beter betaalde banen in de dienstensector. Het negatieve effect van zowel ingaande als uitgaande FDI kan worden verklaard doordat ontwikkelde landen met name FDI aantrekken gericht op hoogopgeleiden, terwijl uitgaande FDI met name betrekking heeft op activiteiten die minder opleiding vereisen.

Hoewel het onderzoek nog beperkt is, lijken er wel degelijk indicaties dat globalisering de inkomens van de middengroepen onder druk kan zetten, al gaat het over de relatieve positie. Aangezien globalisering een positief effect heeft op het totale Nederlandse inkomen, is het nog steeds waarschijnlijk dat ook de middengroepen absoluut profiteren.

Bovendien blijkt in Nederland de inkomenspositie van de middeninkomens de druk van het effect van FDI goed te weerstaan. Veel onderzoek naar

*Voor de polarisatiehypothese
blijken geen aanwijzingen
te zijn*

het effect van globalisering op de inkomensverdeling is gebaseerd op de situatie in de VS en dit kan misleidend zijn. Een maatstaf voor het achterblijven van de middenklasse is de vergelijking tussen het mediane uurloon en het uurloon van de

mensen die net tot de meest verdienende 10 procent behoren. Dit verschil is voor de VS inderdaad toegenomen van 56 procent begin jaren tachtig tot 73 procent in de eerste jaren van het nieuwe millennium.²⁵ In Nederland is dit verschil in deze periode echter licht afgenomen van 53 naar 50 procent. Het CPB²⁶ concludeert in zijn eigen analyse van de Nederlandse inkomensverdeling en arbeidsmarkt: 'Voor de polarisatiehypothese, waarbij zowel de relatieve lonen als de werkgelegenheid onder middenopgeleiden

achterblijven, blijken zowel in de sectorale werkgelegenheidsdata als in de ontwikkeling van de loonongelijkheid geen aanwijzingen te zijn.²⁷ Sterker nog, de middeninkomens gaan er in vergelijking met de laagste inkomens zelfs op vooruit.

Hoe kan dat? We hebben niet de gegevens om hier een sluitend antwoord op te geven, maar er zijn verschillende potentiële verklaringen. Ten eerste hebben we gezien dat handelsopenheid de inkomenspositie van de middengroepen juist ten goede komt. Ten tweede is het mogelijk dat de FDI-stromen in Nederland andere kenmerken hebben dan de gemiddelde OESO-stromen. Mogelijk stromen deze buitenlandse directe investeringen die op zoek zijn naar het absolute toptalent (en dus inkomensverschillen vergrotend) vooral naar de VS en het Verenigd Koninkrijk. Ten derde kan er sprake zijn van Nederlandse instituties die een rem zetten op toenemende ongelijkheid. Dit kunnen sociale waarden en normen zijn (beloningsverschillen binnen bedrijven beperkt houden), het fiscale systeem (hoge marginale tarieven maken ook grote stijgingen in brutobeloningen minder aantrekkelijk) of de omvang van de overheidssector (met minder grote beloningsverschillen tussen werknemers). Ten vierde leggen andere structurele veranderingen mogelijk een groter gewicht in de schaal. Hierbij moet vooral gedacht worden aan het toenemende opleidingsniveau van de bevolking. Zowel technologische ontwikkelingen als instroom van FDI kan de vraag naar hoogopgeleiden doen groeien, maar als het aanbod ook stijgt, kan dit de opwaartse druk op de lonen beteugelen. In Nederland is het aandeel van hoogopgeleiden in de beroepsbevolking (hbo+wo) sinds begin jaren tachtig meer dan verdubbeld.²⁸ Het aandeel middelbaar opgeleiden (havo, vwo en mbo) is minder sterk gestegen. De relatief sterke stijging van het aanbod van hoogopgeleiden heeft mogelijk voorkomen dat de lonen van deze groep uitliepen op die van de middelbaar opgeleiden.

CONCLUSIE

In de inleiding is gesteld dat het onwaarschijnlijk is dat de middenklasse niets zou merken van de toenemende globalisering. Het relatief weinige empirische onderzoek dat zich specifiek richt op het effect van globalisering op de middenklasse lijkt dit te bevestigen. Buitenlandse directe investeringen lijken samen te hangen met een verslechterende relatieve inkomenspositie van middeninkomens en er zijn indicaties dat *offshoring* naar minder ontwikkelde landen met name ten koste gaat van banen voor middelbaar opgeleiden. Tegelijkertijd hebben we gezien dat dit zich voorsnog niet vertaalt in een algemene verslechtering van de positie van de

middenklasse op de Nederlandse arbeidsmarkt. De negatieve effecten van globalisering lijken van zo'n kleine orde dat ze wegvallen tussen andere factoren die de economische positie van de middenklasse bepalen.

Noten

- 1 Europese Commissie (2006). *The future of Europe. Special Eurobarometer 251, wave 65.1, TNS opinion & social, for communication*, EC, Brussel, mei.
- 2 Findlay, R. en O'Rourke, K.H. (2007). *Power and Plenty: Trade, War, and the World Economy in the Second Millennium*. Princeton University Press.
- 3 Bordo, M.D., Eichengreen, B. en Irwin, D.A. (1999). 'Is Globalization Today Really Different than Globalization a Hundred Years Ago?' *NBER Working Paper* 7195.
- 4 Uiteraard zijn er in de loop der tijd meer geavanceerde modelleringen geconstrueerd. Er lijkt echter voor geen van deze theoretische modellen veel empirische steun te bestaan. Om die reden gaan we er hier niet verder op in. Zie voor meer informatie IMF (2007). *World Economic Outlook*. Washington.
- 5 W. Suyker en H. de Groot (eds.) (2006), *China and the Dutch Economy*, CPB Document No. 127.
- 6 SER (2008). Advies duurzame globalisering. Een wereld te winnen. 20 juni 2008.
- 7 Blinder, A.S. (2006). 'Offshoring: The Next Industrial Revolution?' *Foreign Affairs*, maart/april.
- 8 Zie bijvoorbeeld: Autor, D.F., Levy, F., Murnane, R.J. (2003). 'The skill content of recent technological change: an empirical exploration'. *The quarterly journal of economics*, MIT Press, vol. 118 (4), 1279-1333.
- 9 Welsum, D. van en Reif, X. (2006). 'We Can Work it Out - the Globalisation of ICT-Enabled Services'. *NBER Working Paper* No. W12799
- 10 Ekholm, K. en Hakkala, K. (2006). 'The effect of offshoring on Labor Demand: Evidence from Sweden'. *IUI Working Paper*, no. 654.
- 11 SER (2008). Ibid. Merk op dat het hier gaat om de bruto *offshoring*, er wordt geen rekening gehouden met baanwinst als gevolg van offshoring naar Nederland.
- 12 Welsum en Reif (2006). Ibid.
- 13 Orburg Jensen, P.D., Kirkegaard, J.F. en Sondergaard Laugesen, N.S. (2006). 'Offshoring—Evidence of a Two-Way Street from Denmark'. *Peterson Institute Working Paper Series* 06-03.
- 14 CPB (2008). Centraal Economisch Plan. Den Haag.
- 15 Zie bijvoorbeeld Kim, S.Y. (2007). Openness, External Risk, and Volatility: Implications for the Compensation Hypothesis. *International Organization*, 61: 181-216.
- 16 Bordo, M.D., Eichengreen, B. en Irwin, D.A. (1999). Ibid.
- 17 Scheve, K. en Slaughter, M.J. (2002). Ibid.
- 18 Anderson, R.G. en Gascon, C. (2007). 'The Perils of Globalization: Offshoring and Economic Insecurity of the American Worker'. *Louis Working Paper* 2007-004A.
- 19 Cuñat, A. en Melitz, M.J. (2007). 'Volatility, Labor Market Flexibility, and the Pattern of Comparative Advantage'. *NBER Working Paper* 13062.
- 20 In dit verband is het goed erop te wijzen dat globalisering er ook niet voor zorgt dat wanneer het mis gaat er geen vangnet meer is, zoals wel vaak gedacht wordt. Koster heeft alle onderzoeken naar het effect van globalisering op sociale overheidsuitgaven op een rij gezet. Uit de meeste studies blijkt dat meer open economieën hogere uitgaven voor sociale zekerheid kennen, gevolgd door studies waarin geen verband tussen openheid en sociale zekerheidsuitgaven wordt gevonden. Per saldo lijkt de conclusie dus dat er geen reden is om aan te nemen dat globalisering dwingt tot het verkleinen van de verzorgingsstaat. Koster, F. (2007). 'Bedreigt economische openheid de verzorgingsstaat of niet?' *Beleid en Maatschappij*, 34 (3), pp. 143-153.

- 21 Europese Commissie (2007). *Employment in Europe 2007*.
- 22 Milanovic, B. 'Can We Discern the Effect of Globalization on Income Distribution? Evidence from Household Surveys.' *The World Bank Economic Review* 2005 19(1):21-44.
- 23 IMF (2007). *Ibid*.
- 24 Helaas maakt het IMF bij zijn quintielenanalyse geen onderscheid naar ontwikkelniveau van de economie, zodat niet met zekerheid valt te stellen of deze resultaten ook gelden als alleen naar ontwikkelde landen wordt gekeken. Dit onderscheid wordt echter wel gemaakt in een analyse met behulp van de Gini-coëfficiënt. Hierbij blijkt het effect dat FDI leidt tot meer ongelijkheid, en handelsopenheid tot minder ongelijkheid ook voor ontwikkelde landen op te gaan. Zodoende is het waarschijnlijk dat ook de quintielenanalyse van toepassing kan worden verklaard op ontwikkelde landen. Per saldo verklaart globalisering volgens deze studie ca. de helft van de toename in de inkomensongelijkheid in ontwikkelde landen.
- 25 Harjes, T. (2007), 'Globalization and Income Inequality: A European Perspective', *IMF Working Paper* 07/169.
- 26 CPB (2008). *Ibid*.
- 27 Het DNB Kwartaalbericht van juni 2008 wijst erop dat het inkomensaandeel van de middeninkomens in de jaren negentig achterblijft bij dat van de hogere inkomens. Hier wordt echter gekeken naar het huishoudinkomen, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen actieven en inactieven en ook niet wordt gecorrigeerd voor het aantal gewerkte uren. Dit is dus een veel minder toepasselijke statistiek voor het bepalen van de concurrentie op de lonen van de middeninkomens.
- 28 Zie CPB (2008) *ibid*. figuur 5.6.